

Repensant el concepte de treball. Quines ocupacions per a quins joves? Trobar feina o crear feina?

A. Projecte i Metodologia.

Bellaterra, octubre de 2013

Grup de Recerca

Institut de Govern i Polítiques Públiques

Autoria informe:
Andreu Camprubí
Imma Quintana

Direcció / coordinació:
Joan Subirats
Margarita León

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

IGOP
Institut de
Govern i
Polítiques
Públiques

Amb el suport de:

recerCaixa

Edifici MRA 1ª planta
Campus UAB
08193 Bellaterra
+34 93 586 88 14

Escola de l'IGOP
Urrutia, 17
08042 Barcelona
+34 93 407 62 03

<http://igop.uab.cat>
<http://escoladeligop.com>
igop@uab.cat

SUMARI

1. Resum executiu del projecte	3
2. Memòria científica del projecte	6
2.1 Introducció.....	6
2.2 L'objecte d'estudi i les preguntes de recerca.....	9
2.3 Bibliografia	11
3. Resum del pla de treball	14
3.1 Pla de treball i metodologia d'anàlisi	14
3.2 Treball de camp.....	16
3.3 Glossari de sigles.....	20

1. Resum executiu del projecte

La literatura relacionada amb l'anàlisi de la pobresa i l'exclusió social indica que l'exclusió de les persones del mercat laboral és la dimensió més determinant a l'hora de definir la seva situació social. Aquesta realitat afecta molt directament a la població jove i la precarietat laboral condiciona i acompanya als joves durant molts anys en la seva trajectòria laboral. La situació actual de l'atur juvenil a Catalunya i al conjunt de l'Estat genera una forta necessitat d'articular polítiques públiques i actuacions que vagin orientades a la formació i integració en el mercat de treball dels joves i, sobretot, dels joves amb risc d'exclusió social. Des d'aquesta necessitat social, és rellevant l'objecte de recerca que planteja aquest projecte que proposa repensar aquests polítiques per fer front a una realitat que supera les previsions i condicions sobre les que es van pensar en el seu moment.

Les tipologies d'ocupació per a joves amb risc d'exclusió que es detecten en les empreses d'inserció i els nous filons d'ocupació i sectors emergents en el marc de l'economia social, és un objecte d'estudi que no ha estat suficientment explorat a Catalunya i constituirà el centre del nostre projecte d'investigació. La recerca voldrà donar resposta a les següents preguntes de recerca:

- Les empreses de l'economia social estan oferint noves oportunitats i modalitats d'ocupació per a joves amb risc?
- En quins sectors d'activitat s'està generant nova ocupació per a aquest col·lectiu? Amb quines modalitats? Es troba feina o es construeixen espais d'ocupació?
- Podem detectar nous filons d'ocupació per a les empreses del sector de l'economia social? Estan pensades aquestes empreses per oferir un espai d'innovació i d'emprenedoria de nou tipus?
- Quines trajectòries laborals segueixen els joves amb risc que han passat per l'experiència de les empreses d'inserció?
- Més enllà de la inserció laboral, com acompanyen les empreses d'inserció en els processos d'inclusió social dels joves amb risc? Aconsegueixen fer-los més autònoms?

En el marc de les polítiques d'inclusió social dels joves en el mercat de treball, les empreses i institucions que conformen l'economia social estan jugant un paper molt destacat en ser pioneres i innovar no només en la integració d'aquests joves amb risc sinó també en promoure activitat econòmica i social rellevant per al desenvolupament local. D'altra banda, en l'actual context de forta recessió econòmica les empreses de l'economia social estan demostrant resiliència davant la crisi.

Els resultats d'aquesta recerca, que es durà a terme mitjançant una metodologia qualitativa basada en instruments d'anàlisi com les entrevistes en profunditat i els

focus groups, permetrà conèixer aquest camp d'intervenció. La recerca facilitarà informació rellevant per als processos de decisió orientats a planificar actuacions en les empreses de l'economia social i en polítiques públiques de foment de l'ocupació local orientades a la inserció laboral d'aquests joves en aquests sectors d'activitat identificats. En aquest sentit, els resultats de la recerca també tindran un alt potencial i valor afegit des de la perspectiva del desenvolupament local i la cohesió social i seran contrastats en dos territoris (el Vallès Occidental i la Garrotxa). La recerca permetrà identificar tipologies d'ocupació en el sector productiu de l'economia social que podran ser compartides amb d'altres agents amb la finalitat d'intercanviar experiències i millorar el *know-how* sobre aquestes pràctiques d'inserció laboral. Els resultats permetran visibilitzar el compromís de les empreses d'economia social en els processos d'inserció en el mercat laboral dels joves amb risc, la dinamització dels territoris i la seva promoció econòmica. Igualment, la recerca facilitarà coneixement dels itineraris més reeixits d'inserció laboral dels joves amb risc d'exclusió que es posarà en el context de les trajectòries d'inclusió social per conèixer aquells agents econòmics, socials i polítics que estan treballant de forma més innovadora i eficient en aquest terreny a Catalunya.

EXECUTIVE SUMMARY

The literature related to the analysis of poverty and social exclusion indicates that the exclusion of persons in the labor market is one important dimension in defining their social situation. This situation directly affects young people and precarious employment conditions and accompanies the youth for many years in his professional trajectory. The current situation of youth unemployment in Catalonia and throughout the State generates a strong need in order to articulate public policies oriented to labourmarket integration of young people, especially those at risk of social exclusion. From this social need, this project aims to rethink these policies.

The types of jobs for young people at risk of exclusion found in Work Integration Social Enterprises and new paths of employment in emerging sectors within the Social Economy, is a topic of research that has not been sufficiently explored in Catalonia. This will be the main focus of our research project. The research will want to answer the following main research questions:

- *Social Enterprises are offering new opportunities and types of employment for young people at risk?*
- *Which sectors are creating new employment for this group? Are they generating jobs?*
- *Can we identify new jobs in Social Economy? Are social enterprises offering social innovation and social entrepreneurship?*

- *What careers are working with youth at risk who have gone through the experience of work integration?*
- *Beyond the labormarket integration, how these Work Integration Social Enterprises are accompanying in the processes of social inclusion of young people at risk? They manage to make them more autonomous?*

In the framework of policies for social inclusion of young people in the labor market, Work Integration Social Enterprises are playing a major role in pioneering and innovating not only in the integration of these young people at risk but also in promoting economic and social activity relevant to local development. Moreover, in the current context of strong economic recession Social Economy are showing resilience to the crisis.

The results of this research, qualitative in nature based on in-depth interviews and focus groups, will allow types of jobs for young people at risk emerging in this productive sector. The research aims to provide relevant information for decision-making process and oriented plan of action grounded by the Social Economy enterprises and public policies, in order to promote local employment in these sectors identified that are facing to facilitate the labourmarket integration of these young people. In this sense, the research results will also have a high potential and added value from the perspective of local development and social cohesion and will be verified in two territories (Vallès Occidental and Garrotxa).

The research will identify types of employment in the productive sector of Social Economy which may be shared with other agents in order to exchange experiences and improve the know-how about these employment practices. The results allow the visible commitment of the Social Economy enterprises in the process labourmarket integration of young people at risk, the promotion of economic development and its territories. It should be emphasized as well that the research will provide knowledge of the most successful paths to employment for young people at risk. These will be put in the context of the trajectories of social inclusion to meet those economic, social and political issues that are working more innovative and efficient in this area in Catalonia.

2. Memòria científica del projecte

2.1 Introducció

Poden “trobar” feina els joves avui dia? Tots els joves? Quines condicions han de reunir? Es pot pensar en entorns més favorables per a que això sigui possible? El projecte de recerca que es presenta s'insereix en dues àrees de recerca de la convocatòria: 4) Infants, joves i gent gran en situació de marginalitat i de risc: anàlisi i prevenció i 8) Tipologies d'ocupació per als col·lectius amb risc de marginació. Volem analitzar un fenomen molt preocupant i ho volem fer de manera no convencional.

La literatura relacionada amb l'anàlisi de la pobresa i l'exclusió social indica que l'exclusió de les persones del mercat laboral és la dimensió més determinant a l'hora de definir la seva situació social (Subirats, 2004, 2005). La no inclusió en el mercat de treball és un procés que afecta molt directament a la població jove i la precarietat laboral ha esdevingut una realitat que condiciona els joves i els acompanya durant molts anys en la seva trajectòria laboral. El primer trimestre del 2011 la taxa d'atur juvenil a Catalunya (16-24 anys) era del 43,57% (taxa que arribava al 51,8% en el cas dels homes i el 34,5% en les dones). La dada és esfereïdora.

D'altra banda, la joventut a Catalunya i al conjunt de l'Estat pateix una taxa de risc de pobresa elevada, per damunt de la mitjana de la UE, sobretot en els menors de 18 anys (la taxa de risc de pobresa UE-27 per a menors de 18 anys és del 19,9% i a l'estat espanyol del 23,7%)¹. Com afirmen Albert i Davia (2007), el risc de pobresa dels joves espanyols es pot catalogar d'intermedi-alt en el marc de la UE-25. Amb tot, la joventut al nostre país pateix un paradoxal equilibri entre una alta precarietat i una exclusió social relativament reduïda que s'explica pel pes determinant de les xarxes familiars i els mecanismes de solidaritat i redistribució familiars i socials (Guillén i León, 2011; Espluga, 2001)².

¹ Eurostat, dades del 2009. Les dades de fracàs escolar del mateix any, segons l'Eurostat, són del 40,1% per l'estat espanyol i el 21,4% per la UE-27.

² En aquest context, s'han identificat set perfils de joves amb major risc d'exclusió social a Catalunya:

- Joves mares amb càrregues familiars no compartides
- Els joves i les joves en situacions d'atur de llarga durada, que viuen en un context d'atur generalitzat
- Els joves i les joves d'origen immigrat que porten poc temps al país
- Els joves reclusos i ex-reclusos, amb problemes d'addiccions
- Els joves i les joves d'ètnia gitana, sobretot aquells que pertanyen a entorns marginats
- Els joves sense escolaritzar, normalment pertanyents a un dels grups anteriors
- Els joves amb baixa qualificació o que abandonen els estudis prematurament.

La inclusió social dels joves amb major risc d'exclusió social s'està abordant des d'un conjunt de polítiques públiques orientades a promoure la seva integració en diversos àmbits significatius de la seva vida i pensades per a un altre context. Aquestes polítiques tenen aparentment una marcada vocació proactiva i universal encaminada a promoure la inclusió activa en la societat, i releguen l'enfocament assistencial a un segon terme per tal de dotar als individus de les eines necessàries per desenvolupar-se de forma autònoma en la societat. Les polítiques actives d'ocupació són una eina indispensable per a la inserció dels col·lectius amb risc en el mercat de treball. El problema és que avui dia, aquestes polítiques han de repensar-se per fer front a una realitat que supera de llarg les previsions i les condicions sobre les que es van configurar. Però, en canvi, segueix sent veritat que per a la qualitat relacional de la inclusió social, la inserció en el mercat de treball genera inclusió en d'altres àmbits vitals, com l'econòmic, el relacional, el polític o el residencial, entre d'altres (Subirats, 2005; Quintana i Camprubí, 2011a)

Els joves amb més recursos familiars i cognitius, amb més "capital social", aprofiten millor les possibilitats i oportunitats que se'ls ofereixen. Quan menys recursos tenen els joves, més depenen de trobar espais adequats per desenvolupar les seves potencialitats. L'espai de l'economia social ofereix i pot oferir encara més aquestes possibilitats i oportunitats. En el context específic de les polítiques d'inclusió social dels joves en el mercat de treball, les empreses i institucions que conformen l'economia social estan jugant un paper molt destacat en ser pioneres i innovar no només en la integració d'aquests joves amb risc mitjançant una activitat productiva, sinó també en promoure activitat econòmica i social rellevant per al desenvolupament local on aquestes empreses estan ubicades (Nyssens, 2008; Coque, 2008; Borzaga i Defourny, 2001)³.

Les empreses i institucions que conformen l'economia social⁴ representen en el conjunt de l'Estat el 10% del PIB i el 14% de la força de treball a Espanya (Pedreño, 2009)⁵. En l'actual context de forta recessió econòmica les empreses de l'economia social estan demostrant resiliència davant la crisi. Com indica Birchall (2009), en el cas de les empreses cooperatives, s'està evidenciant com en tots els sectors d'activitat sobreviuen en major mesura que d'altres empreses, promouen major estabilitat i

³ Segons aquests autors, l'empresa social és aquella iniciativa que compleix total o parcialment determinades característiques econòmiques i socials. En la vessant econòmica: 1) Activitat econòmica contínua de béns i serveis; 2) Nivell elevat d'autonomia; 3) Significatiu nivell de risc; 4) Activitat orientada al mercat i 5) un mínim es de treballadors. En la vessant social: 1) Un objectiu explícit de beneficis a la comunitat; 2) Una iniciativa que procedeix d'un grup de ciutadans; 3) El principi "una persona, un vot"; 4) Participació de clients/consumidors en el consell de direcció i gestió democràtica i 5) Distribució limitada dels beneficis.

⁴ Tal i com estableix Monzón (2008,) el subsector de mercat de l'economia social a la UE està constituït fonamentalment per cooperatives, mútues i mutualitats, grups empresarials controlats per empreses i entitats de l'economia social i institucions sense afany de lucre. A Espanya cal considerar també en aquest grup les societats laborals i les empreses d'inserció.

⁵ Dades de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES, 2008).

seguretat per als treballadors i estan expandint la seva activitat en nous sectors productius⁶. D'altra banda, la Comissió Europea està promovent un escenari en el marc de l'Estratègia Europea 2020 per a les polítiques d'inclusió activa en el qual les empreses de l'economia social juguen un rol essencial afavorint la creació d'ocupació i millorant la qualitat del treball⁷. En aquest context, les empreses de l'economia social són actors rellevants en els processos d'inclusió social de persones en situació de risc i són agents econòmics clau per a la cohesió social i territorial

Des de finals dels anys vuitanta, aquestes fórmules empresarials i, més específicament les empreses d'inserció, estan participant activament a Catalunya en les polítiques locals d'ocupació amb la finalitat d'afavorir la inserció sociolaboral en el mercat de treball de col·lectius amb major risc d'exclusió social (joves, dones, aturats de llarga durada, persones amb discapacitat, persones d'origen immigrant)⁸. Les polítiques de desenvolupament econòmic local i, específicament, les polítiques actives d'ocupació, apareixen com a instruments per pal·liar l'atur estructural i les desigualtats de gènere i edat. Aquestes polítiques estan orientades a crear ocupació tenint en compte, no només la dimensió econòmica, sinó també la dimensió social i cultural de l'àmbit local, afavorint el treball en xarxa i la cooperació entre el conjunt d'agents implicats.

En el context actual de forta recessió econòmica, les empreses de l'economia social i, concretament, les empreses d'inserció, es configuren com a agents indispensables per fer front a la crisi en la mesura que el creixement empresarial s'orienta ver la inserció sociolaboral de les persones amb major risc d'exclusió social i el desenvolupament econòmic local (Melián y Campos, 2009; Nyssens, 2008).

Aquestes empreses que insereixen persones de difícil ocupabilitat i amb risc d'exclusió social basen la seva actuació a partir d'itineraris d'inserció personalitzats que cerquen la formació i el treball en un context d'ocupació real. A més ofereixen el suport

⁶ Les cooperatives i empreses de l'economia social sorgeixen, en gran mesura, de la innovació social, de la implantació de noves formes organitzatives i laborals que es basen en fortes relacions socials entre els treballadors i el conjunt d'agents econòmics i socials. En aquest context, històricament, el fort desenvolupament de cooperatives i societats laborals que apareix amb la crisi industrial dels anys setanta i vuitanta va posar de manifest com aquestes empreses eren més creadores d'ocupació i promouien llocs de treball més resistents als cicles econòmics (Vidal i Claver, 2003).

⁷ Commission Communication on the Promotion of Cooperative Societies in Europe (Com(2004)18); European Communities Paper "Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth of Disadvantaged Youths" (Community Action Programme on Social Exclusion, Policy Studies Findings – 6); First Consultation on action at EU level "to promote the active inclusion of the people furthest from the labour market" (April 2006); Second Consultation on action at EU level "Modernising social protection for greater social justice and economic cohesion: taking forward the active inclusion of people furthest from the labour market" (February 2008); European Commission (2008). *Pathways to work: Current practices and future needs for the labourmarket integration of young people. YOUTH: young in occupations and unemployment: Thinking of their better integration in the labour market.*

⁸ Empreses que es regeixen per la Llei 27/2002, de 20 de desembre, de mesures legislatives per regular les empreses d'inserció sociolaboral a Catalunya.

assistencial que requereixen aquestes persones atesa la seva situació de major risc. És rellevant destacar com aquestes empreses treballen estretament amb el sector públic i el sector privat no lucratiu, agents que faciliten el contacte de les persones en situació de risc i l'empresa d'inserció. D'altra banda, són empreses que compaginen l'orientació empresarial al mercat amb les seva orientació social i de servei a la comunitat (Defourny i Nyssens, 2006). Més enllà de garantir l'ocupació de les persones en risc, aquestes empreses promouen valors específics i actuen mitjançant estructures de gestió democràtiques i revertint els beneficis col·lectius de la producció de béns i serveis, en el territori en què estan localitzades.

Tot i que existeixen estudis recents orientats a l'estudi d'aquest sector (Veciana, 2007); n'hi ha d'altres centrats en dimensionar aquest sector en el conjunt de l'economia (Monzón, 2010); recerques centrades en la contribució que fan aquestes empreses a la creació d'ocupació (Clemente, Díaz, Marcuello, 2009) i hi ha recerca orientada a l'anàlisi d'aquestes empreses en el conjunt de l'Estat (Vidal i Claver, 2005 i 2006), es constata un buit destacable pel que fa a l'objecte d'estudi en què se centrarà aquest projecte de recerca la detecció de tipologies d'ocupació en el sector de les empreses d'inserció per a joves amb risc d'exclusió social i la capacitat de promoure processos de desenvolupament local inclusius.

2.2 L'objecte d'estudi i les preguntes de recerca

La detecció de tipologies d'ocupació per a joves amb risc d'exclusió vinculades a processos de desenvolupament local inclusius en el sector de les empreses d'inserció, és un objecte d'estudi que no ha estat suficientment explorat a Catalunya i constituirà el centre del nostre projecte d'investigació. La recerca voldrà donar resposta a les següents preguntes de recerca:

- Les empreses de l'economia social estan oferint noves oportunitats i modalitats d'ocupació per a joves amb risc?
- En quins sectors d'activitat s'està generant nova ocupació per a aquest col·lectiu? Amb quines modalitats? Es troba feina o es construeixen espais d'ocupació?
- Podem detectar nous filons d'ocupació per a les empreses del sector de l'economia social? Aquestes empreses estan pensades per oferir un espai d'innovació i d'emprenedoria de nou tipus?
- Quines trajectòries laborals segueixen els joves amb risc que han passat per l'experiència de les empreses d'inserció?

- Més enllà de la inserció laboral, com acompanyen les empreses d'inserció en els processos d'inclusió social dels joves amb risc? Aconseguen fer-los més autònoms?

Partint d'aquestes preguntes generals, el projecte de recerca té com a objectiu identificar quines tipologies d'ocupació per a joves amb risc d'exclusió social es detecten en les empreses d'inserció a Catalunya en diversos sectors productius, i com aquestes promouen processos de desenvolupament local inclusius.

La hipòtesi principal de la recerca vol demostrar com aquestes empreses estan facilitant la inserció laboral d'aquests joves mitjançant una diversitat de llocs de treball en diferents sectors productius. La hipòtesi secundària vol contrastar com els processos d'inserció laboral dels joves amb risc en les empreses d'inserció promouen trajectòries d'inclusió social en els territoris.

Per tal de contrastar aquestes hipòtesis, la recerca planteja quatre objectius concrets i verificables:

1. Explorar, identificar i construir tipologies de noves modalitats d'ocupació per a joves amb risc promogudes per les empreses d'inserció en diferents sectors productius.
2. Identificar pràctiques d'inserció laboral de joves amb risc en territoris específics, aprofitant nous sectors d'activitat emergent, estratègics i d'alt valor afegit, i/o de capacitat de resiliència en desenvolupament i ocupació local.
3. Explorar noves oportunitats d'innovació, emprenedoria i ocupació, en espais territorials especialment en el sector de l'economia social .
4. Analitzar els itineraris d'inserció laboral promoguts per les empreses d'inserció per determinar el seu pes en les trajectòries d'inclusió social dels joves amb risc de marginació, proveint arguments teòrics i evidència empírica.

El desenvolupament de la recerca a partir dels objectius definits facilitarà la consecució d'uns resultats específics que es podran concretar, en una primera fase de la recerca en: 1) La detecció de tipologies d'ocupació per a joves amb risc en les empreses d'inserció (identificant nous sectors d'activitat emergents, estratègics i d'alt valor afegit); 2) La detecció de nous filons d'ocupació en el sector de l'economia social i 3) La construcció d'itineraris d'inserció laboral dels joves en les empreses d'iniciativa social i trajectòries d'inclusió social d'aquest col·lectiu. En una segona fase de la recerca, aquests resultats es contrastaran en dos territoris (el Vallès Occidental i la Garrotxa) per tal d'identificar pràctiques d'inserció laboral de joves amb risc aprofitant nous sectors d'activitat emergent, tot explorant oportunitats d'innovació, emprenedoria i creació d'ocupació en el sector de l'economia social.

El projecte d'investigació que es durà a terme en sis etapes de recerca, es basarà en una metodologia qualitativa d'anàlisi que utilitzarà dues tècniques principals: les entrevistes en profunditat i els focus-group. La presentació més detallada de la metodologia i el pla de treball es concreta en l'apartat 2.

2.3 Bibliografia

- ALBERT, C. i DAVIA, M.A. (2007) *Pobreza i privación juvenil en España*. (comunicación) Encuentro de Economía Laboral y de la Educación. Gran Canaria
- BIRCHALL, J. i KETILSON, L.H., (2009) *Resilience of the co-operative business model in times of crisis. Responses to the Global Economic Crisis*. International Labour Organization, Sustainable Enterprise Programme.
- BORZAGA, C. i LOSS, M. (2006). "Profiles and trajectories of participants in European work integration social enterprises" a Nyssen, M. (Ed) *Social Enterprise*. Routledge, London.
- BORZAGA, C. i DEFOURNY, J. (ed.) (2001) *The emergence of social enterprise*. Routledge, London.
- COQUE, J. (2008) *Puntos fuertes y débiles de las cooperativas desde un concepto amplio de gobierno empresarial*. REVESCO n°95, pp. 65-93.
- DAVISTER, C., DEFOURNY, j. i GRÉGOIRE, O. (2004): *Work integration social enterprises in the European Union: an overview of existing models*. EMES
- DEFOURNY, J. i NYSSSENS, M. (2006). "Defining social enterprise" a: NYSSSENS, M. (Ed.) *Social enterprise: At the crossroads of market, public policies, and civil society*. Routledge, Abingdon.
- ESPLUGA, J. (2001) *Atur juvenil, salut i exclusió social*. Revista Catalana de Sociologia, num.15 pp 41-67.
- GUILLÉN, A.M i LEON, M. (2011) *The Spanish Welfare State in the European Context*. Ashgate MacMillan (En premsa).
- IGOP-UAB (2010) *La Participació en les Cooperatives de Treball de Catalunya*. Fundació SEIRA

- LAPARRA, M. i PÉREZ, B. (2008). «La exclusión social en España: un espacio diverso y disperso en intensa transformación» a *VI Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2008*. Fundación Fomento de Estudios Sociales y Sociología Aplicada (FOESSA).
- MARTI-COSTA, M. (coord.) (2010); *Políticas públicas de promoción de cooperativas en España*. Barcelona: informe investigación.
- MELIÁN, A. CAMPOS, V. (2010) *Emprendedurismo y economía social como mecanismos de inserción sociolaboral en tiempos de crisis*. Revesco nº 100 pp. 43-67
- MONZÓN, J.L. (2010). (Dir). *Las grandes cifras de la Economía Social en España*. Ámbito, Entidades y cifras clave año 2008. CIRIEC- España, Valencia.
- NYSSSENS, M. (2008) “The third sector and the social inclusion agenda: the role of social enterprise in the field of work integration” in: OSBORNE, S. (2008) *Third sector in Europe: Trends and Prospects*, Routledge, London
- PEDREÑO, J. A. (2009) “Las empresas de Economía Social en el escenario socioeconómico”. a: CEPES. *Anuario de la Economía Social 2007-2008*. Confederación Empresarial Española de la Economía Social p. 7-10.
- QUINTANA, I. i CAMPRUBÍ, A.. (2011a) *Guia Revisada dels Plans Locals d’Inclusió Social*. Àrea de Benestar Social, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- QUINTANA, I. i CAMPRUBÍ, A. (2011b) *Les cooperatives al servei de les persones i les famílies en l’entorn rural*. IGOP-UAB .
- RETOLAZA, J.L.; RUIZ; M. i ARAUJO, A. (2007). «Factores estratégicos de éxito de las empresas de inserción». *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, nº 59, 61-89.
- SELLES, J. (2010). *Informe sobre les empreses d’inserció a Catalunya*. Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya, Barcelona.
- STRYJAN, Y.(2002) *Work Integration social enterprises in Sweden*. WP no. 04/02 European Research Network
- SUBIRATS, J (2005) *Itineraris i factors d’exclusió social urbana a Catalunya*. Edicions UAB, Bellaterra.
- SUBIRATS, J. (2004) *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Fundación La Caixa: Barcelona.

- VECIANA, P. (coord.) (2007). *Les empreses d'Inserció a Espanya*. Fundació Un Sol Món, Obra Social Caixa Catalunya.. Col·lecció Eines de la inclusió, N° 2. Caixa Catalunya, Barcelona.
- VIDAL, I. (coord) (2001) *Libre blanc de l'economia social a Catalunya*. Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona
- VIDAL, I. i CLAVER, N. (2005) *Work Integration social enterprises in Spain*. WP no 04/05 European Research Network
- VIDAL, I. i CLAVER, N. (2006). "Spain: weak public support for social enterprises" a: NYSSSEN, M. (ed) *Social Enterprise*, Routledge, London.
- VIDAL, P. i GÜELL, S. (coord) (2011). *Anuari 2011 del Tercer Sector Social a Catalunya*. Taula d'Entitats del Tercer Sector de Catalunya i Observatori del Tercer Sector, Barcelona.
- WESTERDAHL, S. i WESTLUND, H. (1998). " Social Economy and new jobs. A summary of twenty case studies in European Regions", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 69 (2): 193-218.

3. Resum del pla de treball

3.1 Pla de treball i metodologia d'anàlisi

El projecte d'investigació preveu sis fases de recerca amb una metodologia específica en cada cas, prèvies a l'elaboració de l'informe final i al pla de difusió i comunicació dels resultats. A continuació es presenten sintèticament les fases de treball i la metodologia d'anàlisi que s'utilitzarà en cada cas.

1a Fase: Contextualització i recollida d'informació (novembre 2011-març 2012)

Aquesta primera fase tindrà un caràcter exploratori i es basarà en dues tècniques d'anàlisi. En primer lloc, una revisió bibliogràfica extensa de la investigació promoguda en aquest camp per ampliar el coneixement sobre tipologies d'ocupació per a joves en risc en el sector de l'economia social. En segon lloc, la realització d'un màxim de 8 entrevistes exploratòries amb informants-clau que facilitin informació rellevant sobre l'objecte de recerca i el plantejament dels casos d'anàlisi a considerar.

2a Fase: Delimitació dels casos i unitats d'anàlisi (març-maig 2012)

La metodologia d'anàlisi en aquesta segona fase es centrarà en l'estudi de cas que partirà de les diverses unitats d'anàlisi identificades (empreses d'inserció que promouen processos d'inserció laboral de joves amb risc). En aquesta fase es procedirà a la recol·lecció de dades de caràcter secundari i la identificació dels interlocutors. En total es treballaran 15 estudis de cas escollits segons els criteris següents:

- Inserció laboral de joves amb risc.
- Creació de llocs de treball en els darrers 3 anys
- Diversitat territorial (urbà-rural)
- Diversitat de sectors productius
- Col·laboració amb l'administració local (serveis de promoció econòmica i serveis socials).

3a Fase: Generació i anàlisi de dades primàries (disseny treball de camp) (maig-desembre 2012)

Per a cada unitat d'anàlisi es generarà i cercaran dades de caràcter quantitatiu i qualitatiu que permetran identificar les tipologies d'ocupació en diferents sectors productius per a joves amb risc. Es durà a terme una anàlisi qualitativa extensa basada en un total de 40 entrevistes en profunditat amb diferents actors.

D'una banda, s'entrevistaran 15 màxims responsables de les empreses seleccionades i 15 responsables dels serveis d'ocupació i programes locals d'inserció laboral en els territoris escollits en què operen aquestes empreses.

D'altra banda, s'entrevistaran 10 joves en risc en processos d'inserció laboral en les empreses seleccionades per tal d'explorar les trajectòries individuals, els criteris de selecció tindran en compte el sexe, la edat, el nivell formatiu, discapacitat i la procedència per tal que la mostra sigui heterogènia. En aquest cas, la mostra de joves tindrà en compte els perfils d'aquells joves que cercaven un lloc de treball i ara estan ocupats en les empreses d'inserció de forma estable i aquells que, en el seu moment, van seguir un procés d'inserció laboral en l'empresa.

4a Fase: Contrast dels primers resultats i ampliació de dades primàries (gener-abril 2013)

L'anàlisi qualitativa facilitarà la construcció d'una primera aproximació a les tipologies d'ocupació detectades en les empreses d'inserció per a joves amb risc. Per tal de contrastar aquests primers resultats i obtenir més informació orientada a la identificació de pràctiques d'inserció laboral de joves amb risc en nous sectors d'activitat emergent, estratègics i d'alt valor afegit, així com per explorar nous filons d'ocupació en el sector de l'economia social, es procedirà a seleccionar una mostra de 20 empreses del sector que no hagin participat en l'estudi de cas situades a les comarques de la Garrotxa i el Vallès Occidental, dues comarques catalogades com a Territoris Socialment Responsables⁹, per tal d'involucrar-les en aquesta fase de treball que ampliarà la recerca qualitativa i consistirà en la realització de dos *focus-group* amb els màxims responsables d'aquestes empreses per contrastar, ampliar i enriquir els resultats obtinguts en el treball de camp.

La fase de contrast dels resultats en aquests dos territoris seleccionats a partir del criteri urbà-rural, es durà a terme mitjançant aquests *focus-group* que configuraran una prova pilot que tindrà com a finalitat analitzar si les tipologies ocupacionals construïdes es detecten en aquests territoris i si promouen processos d'inclusió social.

⁹ Consorci per a la Ocupació i la Promoció Econòmica del Vallès Occidental (2007). Territoris socialment responsables. Una oportunitat per a la millora del territori.

5a Fase: Anàlisi de dades (maig-setembre 2013)

En aquesta fase s'analitzaran el conjunt de dades obtingudes en les dues fases prèvies. Es categoritzaran i analitzaran les dades qualitatives (entrevistes en profunditat i *focus-group*) a partir d'un buidatge i transcripció temàtica i, a partir del marc analític prèviament definit, s'elaborarà, d'una banda, les tipologies d'ocupació per a joves amb risc promogudes per les empreses d'inserció i, de l'altra, els itineraris d'inserció socio-laboral dels joves amb risc i les seves trajectòries d'inclusió social. Aquests resultats es contrastaran amb la comissió d'experts per tal d'enriquir el resultat final de la recerca.

En aquesta fase també s'analitzaran els resultats obtinguts en la prova pilot duta a terme a les comarques de la Garrotxa i el Vallès Occidental amb la col·laboració de les empreses. Aquesta prova permetrà ajustar a la realitat, encara més, els resultats als que s'hagi arribat en la primera fase de la recerca.

6a Fase: Elaboració de l'informe final (setembre-octubre 2013)

En aquesta fase s'elaborarà l'informe final de recerca que serà presentat a finals de novembre de 2013.

3.2 Treball de camp

La primera fase del treball de camp va constar de la realització de 16 entrevistes exploratòries a diverses persones expertes dels àmbits dels serveis públics d'ocupació, empreses d'inserció, patronal, sindicats, entitats i cooperatives.

Entrevista: institució i càrrec	Data (2012)	Lloc
Avalot-UGT Portantveu	6 de març	Barcelona
CCOO Coordinadora Nacional d'Acció Jove	6 de març	Barcelona
AEISC President	12 de març	Barcelona
Taula 3r Sector Presidenta	13 de març	Barcelona
Fundació Marianao Responsable Àrea d'Inclusió Social	13 de març	Barcelona
Insercoop sccl President	23 de març	Barcelona
ECAS +PeiJove + Casal dels infants del Raval Cap de projectes del Casal i membre de la gestora d'Ecas	26 de març	Barcelona

Entrevista: institució i càrrec	Data (2012)	Lloc
SOC Subdirectora + Cap Tècnica de Prospecció	10 d'abril	Barcelona
Aposta-Federació de Cooperatives de Catalunya Sòcia-Gerent	10 d'abril	Barcelona
XES Cooperativista i membre	19 d'abril	Barcelona
Fundació OSCOBE Coordinadora de l'Àrea Social	7 de maig	Girona
Tarpuna sccl President	7 de maig	Barcelona
Xarxa Gedi Sòcia i tècnica inserció	8 de maig	Sabadell
Ajuntament de Seva Tècnic de treball	19 maig	Seva
Verkami Propietaris	27 juny	Mataró

La segona fase del treball de camp va consistir en els estudis de cas als territoris del Vallès Occidental i la Garrotxa. Es van entrevistar tècnics municipals i comarcals, responsables d'empreses d'inserció i centres formatius. A més, es van realitzar les trajectòries de vida dels joves entrevistats.

Les persones joves entrevistades apareixen en la recerca amb uns noms falsos per preservar la seva intimitat. Els procés de selecció dels joves en risc es va fer a través dels serveis d'ocupació locals i comarcals i a través les entitats i empreses d'inserció. Els entrevistats corresponents a perfils de cooperativistes i/o joves emprenedors es van localitzar a través de contactes personals i empresarials i la tècnica de "bola de neu", això és, a partir de la informació aconseguida en altres entrevistes.

L'edat dels entrevistats no sempre es correspon a la categoria "jove" que, a priori, podríem suposar. Ara bé, la categoria "jove" no recull un consens social en termes demogràfics, ja que diferents classificacions –fins i tot de la mateixa Generalitat– agafen més o menys cohorts. Per això, vam ser laxes en l'edat de les persones – agafant una consideració àmplia del terme– entrevistades pels casos i vam atorgar més pes a criteris socials i de participació en els recursos que volíem analitzar. La vàlua de les informacions recollides es basa més en les experiències i trajectòries de les persones entrevistades que no pas en la seva edat.

Entrevistes a responsables de:	Data (2012)	Lloc
Centre d'Empreses de les Preses	11 de juliol	Les Preses
Àrea de Joventut, Consell Comarcal de la Garrotxa	12 de juliol	Olot
Institut Municipal de Promoció de la ciutat	11 de juliol	Olot
Centre Integral de Formació Professional de la Garrotxa	12 de juliol	Olot
Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI)	9 d'octubre	Olot
Consorti d'Acció Social de la Garrotxa	12 de juliol	Olot
Fundació Garrotxa Líder	13 de novembre	Olot
Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural	11 de juliol	Olot
Càritas Garrotxa	9 d'octubre	Olot
Creu Roja	16 d'octubre	Olot
Cooperativa Verntallat	30 de juliol	La Vall d'en Bas
Projecte Mirall - Cooperativa La Fageda	30 de juliol	Santa Pau
Rocatomba SL	9 d'octubre	Olot
Aula Format	16 d'octubre	Olot
Ibrahim	30 de juliol	Garrotxa
Genís	2 d'octubre	Garrotxa
Estela	2 d'octubre	Garrotxa
Roque	2 d'octubre	Garrotxa
Just	9 d'octubre	Garrotxa
Claudi	16 d'octubre	Garrotxa
Pere	13 de novembre	Garrotxa
Carles	13 de novembre	Garrotxa
Patrícia	13 de novembre	Garrotxa
Foment de Terrassa	21 de juny	Terrassa
IMPES-Rubí	21 de juny	Rubí
Vapor Llonch de Sabadell	27 de juny	Sabadell
COPEVO, inserció laboral	21 de setembre	Terrassa
Fundació CECOT Persona i Treball	8 de març	Terrassa
Jardinets sccl	11 d'octubre	Ripollet
Món Verd sccl	10 d'octubre	Polinyà
Mec2010 sccl	3 d'octubre	Sabadell
Fundació Engrunes	16 d'octubre	Montcada i Reixac
Projecte Entre Veïns, Fundació Clariana	20 de setembre	Rubí
Abdel	16 d'octubre	Vallès Occidental
Carlos	11 d'octubre	Vallès Occidental
Yube	10 d'octubre	Vallès Occidental
Xavi	28 de novembre	Vallès Occidental
Paco	3 d'octubre	Vallès Occidental
Miquel	10 d'octubre	Vallès Occidental
Jaume	21 de novembre	Vallès Occidental
Laia	27 de novembre	Vallès Occidental

La tercera i última fase de treball va consistir en la realització de tres grups de discussió. Un en cada territori analitzar, amb actors del propi territori, i un altre a Barcelona amb actors d'empreses d'inserció, sindicats, administració pública i el sector cooperatiu.

Grup	Data	Lloc	Participants
General	8 d'abril	Escola de l'IGOP, Barcelona	(7) Director General d'Economia Social i Cooperativa i Treball Autònom de la Generalitat de Catalunya, Directora de la unitat de Promoció i Desenvolupament del SOC, Cap de projectes del Casal d'Infants del Raval, Director de la Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya, Director d'Insercoop, Membre de la Comissió d'Inserció Sociolaboral de ECAS, Secretaria d'Organització d'Avalot (joves UGT).
Garrotxa	17 d'abril	Consell Comarcal de la Garrotxa	(7) Tècnic Orientació laboral de Càritas Alt Fluvià, Coordinadora de projectes de Càritas Alt Fluvià, Director Aula Format, Cap d'Educació i Joventut del Consell Comarcal de la garrotxa, Cap d'Orientació Laboral de la Garrotxa, Directora de l'àrea assistencial de la Fageda sccl, tècnica àrea assistencial de la Fageda sccl.
Vallès Occidental	24 d'abril	Seu de l'IGOP, UAB	(4) Responsable d'Orientació laboral de l'Ajuntament de Rubí, Cap de la secció d'Ocupació del Vapor Llonch (Ajuntament de Sabadell), Director de la Fundació Engrunes, Responsable de Projectes d'Ocupació i Igualtat d'Oportunitats de COPEVO

3.3 Glossari de sigles

Algunes entitats o institucions que han format part de la recerca, apareixen amb les seves sigles. Per tal de facilitar la comprensió de la recerca, adjuntem un glossari amb l'explicació de les diferents sigles que apareixen a la recerca.

Sigla	Significat	Web
CCOO	Sindicat Comissions Obreres	www.ccoo.cat
UGT-Avalot	Sindicat Unió General de Treballadors de Catalunya. Avalot, secció jove	http://www.avalot-proves.net/
AESIC	Associació Empresarial de la Iniciativa Social de Catalunya	http://acciosocial.org/en/aeisc-associacio-empresarial-de-la-iniciativa-social-de-catalunya/
ECAS	Entitats Catalanes d'Acció Social	http://acciosocial.org/
SOC	Servei d'Ocupació de Catalunya	http://www.oficinadetreball.cat/socweb/opencms/socweb_es/home.html
XES	Xarxa d'Economia Social de Catalunya	http://www.xes.cat/
CECOT	Patronal Catalana: pimes, microempreses i autònoms	http://www.cecot.org/
IMPES-Rubí	Institut Municipal de Promoció Econòmica i Social, Rubí	http://www.impes.cat/
COPEVO	Consorci Ocupació i Promoció Econòmica del Vallès Occidental	http://www.consorciocupaciovalles.cat/